

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ضمیمه کتاب راهنمای درس هنر
پایه دوم ابتدایی

در راستای طرح همسوسازی با برنامه درسی ملی

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

نام کتاب :	ضمیمه کتاب راهنمای درس هنر پایه دوم ابتدایی - ۵۷/۴
پدیدآورنده :	سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف :	دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف :	مینو آیت‌اللهی، زهره بریخ و فاطمه رادپور (اعضای گروه تألیف) - افسانه طباطبایی (ویراستار ادبی)
مدیریت آماده‌سازی هنری :	اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
شناسه افزوده آماده‌سازی :	لیدا نیک‌روش (مدیر امور فنی و چاپ) - مجید ذاکری یونسی (مدیر هنری) - محمد مهدی ذبیحی فرد (طراح جلد و صفحه‌آرا) - ملیحه شاجری، غزاله الهامیان و محمد مهدی ذبیحی فرد (عکاس) - فاطمه باقری مهر، سیده فاطمه محسنی، فاطمه‌صغری ذوالفقاری، پری ایلخانی‌زاده، سبیده ملک‌ایزدی، حمید ثابت‌کلاچی، ناهید خیام‌باشی (امور آماده‌سازی)
نشانی سازمان :	تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی) تلفن : ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹ وب‌گاه : www.irtextbook.ir و www.chap.sch.ir
ناشر :	شرکت افست : تهران - کیلومتر ۴ جاده ابعلی، پلاک ۸، تلفن : ۷۷۳۳۹۰۹۳، دورنگار : ۷۷۳۳۹۰۹۷، صندوق پستی : ۱۱۱۵۵ - ۴۹۷۹
جایخانه :	شرکت افست «سهامی عام» (www.offset.ir)
سال انتشار و نوبت چاپ :	چاپ دوم ۱۳۹۶

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکنیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

شابک ۴-۴۴-۲۰۵-۹۷۸-۹۶۴ ۹۷۸-۹۶۴-۰۵-۲۰۴۴-۴ ISBN 978-964-05-2044-4

فهرست مطالب

پیش‌گفتار..... ۴

بخش اول : کلیات برنامه همسوسازی درس هنر پایه دوم با برنامه درسی ملی

رویکرد..... ۶

اهداف..... ۶

اصول همسوسازی هنر پایه دوم با برنامه درسی ملی..... ۷

نقش عوامل یادگیری در آموزش هنر..... ۸

بسته آموزشی..... ۹

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی..... ۱۰

زمان..... ۱۰

بخش دوم : نمونه فعالیت‌های تلفیقی رشته‌های مختلف هنری

مقدمه..... ۱۲

فصل پاییز..... ۱۴

فصل زمستان..... ۳۰

فصل بهار..... ۴۲

پیش گفتار :

برنامه درسی ملی سندی است که چارچوب نظام برنامه‌ریزی درسی کشور را به منظور تحقق اهداف نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران تبیین می‌کند.

برنامه درسی ملی با تعریف واحدی از رویکرد، اهداف و دیگر عناصر برنامه درسی، راهنمای عملی ایجاد نظم و ارتباط منطقی بین برنامه‌های درسی دوره‌ها و پایه‌های مختلف تحصیلی و همچنین برنامه درسی یک حوزه یادگیری در دوره‌های مختلف است. به این ترتیب برنامه درسی ملی از طریق ایجاد قرابت و همگنی هرچه بیشتر برنامه‌های درسی حوزه‌های یادگانه یادگیری، به ایجاد تحولات بنیادین در آموزش و پرورش کمک خواهد کرد.

در فرایند استقرار برنامه درسی ملی، جهت بهره‌مند ساختن هرچه زودتر نظام آموزشی از دستاوردهای این برنامه پیش از استقرار کامل آن، از اصطلاح همسوسازی استفاده شده است. محورهای همسوسازی برای پایه دوم عبارت‌اند از :

۱- تفکر و تعقل : تخیل، حل مسئله، تفکر خلاق؛

۲- علم : کشف جهان به‌عنوان فعل خداوند، فرهنگ و هویت

۳- ایمان و باور : ارزشمندی مخلوقات، ارزشمندی خانواده، وطن دوستی، ارزشمندی علم و علم‌جویی؛

۴- عمل : مجاهدت، مشارکت، همکاری؛

۵- اخلاق و آداب : مسئولیت‌پذیری، نظم، حسن خلق.

محتوای آموزشی هنر دوره ابتدایی نیز در مسیر همسوسازی با برنامه درسی ملی بازنگری شده است. از آنجا که حوزه فرهنگ و هنر به‌عنوان یکی از یازده حوزه یادگیری موردنظر برنامه درسی ملی بر تربیت هنری تأکید داشته و عناصر برنامه درسی هنر در بسیاری از موارد با برنامه درسی ملی هماهنگ بوده‌اند، کتاب راهنمای معلم هنر همچنان می‌تواند راهنمای عمل شما معلم محترم قرار گیرد.

همچنین جهت توجه بیشتر به تعمیق و گسترش صلاحیت‌های مشترک مطرح شده در برنامه درسی ملی و رویکرد تلفیقی که مبنای مهم برای سازماندهی محتوا در برنامه درسی ملی و برنامه درسی هنر است - **ضمیمه** کتاب راهنمای معلم تألیف شده است.

این کتاب شامل سه بخش مقدمه یا ضرورت تألیف کتاب، چارچوب همسوسازی و بالاخره نمونه فعالیت‌های یاددهی - یادگیری است که به‌صورت تلفیقی طراحی شده‌اند. شما همکار محترم می‌توانید با استفاده از کتاب جدید، علاوه بر آشنایی با مباحث کلی مندرج در برنامه درسی ملی و چگونگی همسوسازی برنامه درسی هنر پایه دوم با برنامه مذکور، با نمونه فعالیت‌های تلفیقی رشته‌های مختلف هنر در این پایه نیز آشنا شوید و از آنها به‌عنوان مکمل فعالیت‌های انتخاب یا طراحی شده خود بهره‌برداری نمایید.

بخش اول

کلیات برنامه همسوسازی

درس هنر پایه دوم

با برنامه درسی ملی

در این بخش می‌کوشیم به‌طور خلاصه چگونگی همسوسازی برنامه‌درسی هنر با برنامه‌درسی ملی را با توجه به عناصر مختلف رویکرد، اهداف، محتوا و... ارائه و تبیین کنیم.

رویکرد

رویکرد یا همان جهت‌گیری کلی برنامه‌درسی ملی شکوفایی، تقویت و توسعه فطرت الهی (نظیر خداپرستی، زیبایی دوستی، خلاقیت و...) است (برنامه‌درسی ملی: ۱۱). این رویکرد با نگاهی جامع به انسان، زمینه‌ساز رشد متعادل او در چهار عرصه ارتباط با خدا، خود، خلق و خلقت است.

رویکرد برنامه‌درسی هنر یا همان تربیت هنری نیز در صدد شکوفایی فطرت دانش‌آموزان از طریق ایجاد محیطی آزاد برای تقویت حواس، تخیل، خلاقیت، ظرفیت‌های نهفته هوش و تفکر و افزایش حساسیت دانش‌آموزان نسبت به ویژگی‌ها و ابعاد زیباشناختی پدیده‌های مختلف است. تربیت هنری را می‌توان به پنج موضوع کلی، شامل ۱- ارتباط با خلقت؛ ۲- زیبایی‌شناختی؛ ۳- تولید محصول هنری؛ ۴- آشنایی با میراث فرهنگی؛ و ۵- نقد هنری تفکیک کرد. ارتباط با طبیعت به‌عنوان بخشی از ارتباط با خلقت علاوه بر شناخت عناصر پدیده‌های طبیعی (همچون نقطه، خط، شکل، رنگ، بافت و...) شناخت زیبایی‌های آفرینش به کمک نمونه‌هایی از نظم، هماهنگی، تناسب و زیبایی آثار خلقت پروردگار را مورد تأکید قرار داده است.

اهداف

شکوفایی فطرت و رسیدن به حیات طیبه با ارتقاء پنج عنصر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق تحقق خواهد یافت. در برنامه‌درسی ملی از شکوفایی این عناصر در ارتباط با چهار عرصه ارتباطی خود، خدا، خلقت و خلق با عنوان «شایستگی‌های پایه» یاد شده است. شایستگی‌های پایه آن دسته از یادگیری‌هایی هستند که در همه حوزه‌های یادگیری حضور دارند و انتظار می‌رود تمامی دانش‌آموزان در پایان دوره‌های مختلف آموزشی به سطوحی از آن دست یابند.

اهداف درس هنر در این جهت عبارت‌اند از :

- آشنایی با خلقت به‌عنوان منبع الهام آفرینش‌های هنری
- آشنایی با رشته‌های هنری
- آشنایی با میراث فرهنگی و هنری ایران
- آشنایی مقدماتی با ابزار و مواد هریک از رشته‌های هنری
- توسعه مهارت‌های حسی
- توسعه مهارت‌های گفتاری
- توسعه مهارت‌های حرکتی برای کاربرد مواد، ابزار و فنون ساده هنری
- توسعه قابلیت‌های تفکر
- توانایی ابراز افکار و احساسات به زبان هنری
- توسعه مهارت‌های اجتماعی
- توجه به زیبایی‌ها و خالق آنها و پرورش حس زیباشناسی
- توجه به توانایی‌های خود و کسب اعتماد به نفس
- علاقه به کاوشگری و کسب تجربه در رشته‌های مختلف هنری
- توجه به حفظ آثار هنری و میراث فرهنگی
- تمایل به برقراری ارتباط و مشارکت در فعالیت‌های گروهی.

اصول همسوسازی هنر پایه دوم با برنامه درسی ملی

اصول در راهنمای برنامه درسی ملی و همچنین ادبیات برنامه‌ریزی درسی عبارت‌اند از قواعد و معیارها و ملاک‌های اساسی که به‌عنوان مبنا و پایه‌ای جهت هدایت فرایند طراحی و تولید برنامه درسی مورد استفاده قرار می‌گیرند. در تألیف محتوای هنر در جهت همسوسازی با برنامه درسی ملی اصول زیر مد نظر قرار گرفته است :

۱- اولویت شایستگی‌های پایه : این شایستگی‌ها که در قالب اهداف کلی طبقه‌بندی می‌شوند، مبنای سازماندهی محتوای برنامه درسی هنر هستند.

۲- ارتباط چندوجهی : در سازماندهی محتوای این کتاب به ارتباطات چهارگانه خود، خدا، خلق و خلقت در ابعاد مختلف تفکر، ایمان، علم، کار و اخلاق توجه شده است.

۳- تقویت هویت ملی : برنامه درسی هنر زمینه ارتقای هویت ملی را که آمیخته‌ای از فرهنگ، ارزش‌ها و باورهای ایرانی - اسلامی است، فراهم می‌کند.

۴- نقش محوری معلم و مربی : معلم در نقش مربی و رهبر فعالیت‌های آموزشی، جایگاهی محوری در غنی‌سازی محیط‌های یادگیری و هدایت و ترغیب‌متری در فرایند یاددهی - یادگیری دارد.

۵- توجه به تفاوت‌ها : این برنامه با توجه به تفاوت‌های فردی و اجتماعی دانش‌آموزان تهیه شده و از انعطاف لازم برخوردار است.

۶- درونی سازی : فرصت‌های یادگیری و کسب تجربیات جدید در قالب فعالیت‌های هنری به گونه‌ای طراحی شده که دانش‌آموزان این تجربیات را به صورت یکپارچه و به هم پیوسته کسب کنند. این یکپارچگی می‌تواند به شکل‌گیری بهتر، صلاحیت‌مبنایی و درونی‌سازی آن توسط متربی کمک کند.

۷- تنوع و تعدد منابع، روش‌ها و فرصت‌های یادگیری : از آنجا که متربیان ظرفیت‌ها، استعدادها، قابلیت‌های تفکر و سبک‌های شناختی متفاوتی دارند، در انتخاب و سازماندهی برنامه درسی هنر به ایجاد فرصت‌های یادگیری متنوع توجه شده است. به این ترتیب هر یک از متربیان می‌توانند با استفاده از روش‌های یاددهی - یادگیری مختلف و منابع و مواد آموزشی متفاوت، بر اساس ویژگی‌های فردی و شناختی خود به یادگیری بپردازند.

۸- علاقه : محتوا به گونه‌ای طراحی شده است که به خلق، توسعه و شناخت علایق جدید در متربی منجر شود و زمینه را جهت تصمیم‌گیری وی برای حال و آینده فراهم کند.

۹- درهم تنیدگی : محتوای برنامه درسی هنر به صورت درهم تنیده به تلفیق مفاهیم، اصطلاحات، مهارت‌ها و فعالیت‌های هنری مختلف پرداخته است تا از طریق ایجاد ارتباط بین رشته‌های مختلف هنری به تعمیق و یکپارچه‌سازی یادگیری متربیان کمک کند.

نقش عوامل یادگیری در آموزش هنر

معلم و مربی

- معلم یا مربی نقش راهنما و راهبر یادگیری را برعهده دارد و متربیان را با منابع یادگیری آشنا می‌کند.
- فرصت‌های مناسب یادگیری را برای متربیان فراهم می‌سازد و به اجرای فعالیت‌های یادگیری، سازمان و جهت می‌دهد.
- او متناسب با امکانات و محدودیت‌های ناشی از ویژگی‌های متربیان، ماهیت فعالیت‌های هنری، فضای آموزشی، زمان و... از انواع روش‌های فعال یادگیری استفاده می‌کند.

محیط یادگیری

- یادگیری صرفاً در محیط مدرسه انجام نمی‌شود و محیط‌هایی مانند موزه‌ها، پارک‌ها، فضاها، موقعیت‌های طبیعی و آثار باستانی باید به مثابه محیط‌های یادگیری پایه مورد استفاده قرار گیرند.
- محیط‌های یادگیری به گونه‌ای سازماندهی می‌شوند که امکان استفاده از انواع تجهیزات و امکانات مبتنی بر فناوری آموزشی در فرایند یاددهی - یادگیری فراهم آید.
- محیط یادگیری درس هنر باید به گونه‌ای انتخاب و سازماندهی شود که متربی بتواند متناسب با توانایی‌های خود و در زمان مناسب به اهداف مورد نظر دست یابد.

دانش آموز :

- دانش آموز در فرایند یاددهی - یادگیری فعال است.
- فرایند یاددهی - یادگیری با توجه به استعدادها، نیازها، و تجربیات یادگیرنده طراحی و اجرا می شود.
- در فرایند یاددهی - یادگیری از تمرین های گروهی برای تقویت و تثبیت آموخته ها استفاده می شود.

اصول یاددهی - یادگیری

- در فرایند یاددهی - یادگیری به یادگیری فعالیت های هنری حول محور ارتباط انسان با خود، خدا، خلق و خلقت توجه شده است.
- روش های یاددهی - یادگیری به گونه ای طراحی شده اند که زمینه خودراهبری در یادگیری، یادگیری همیارانه و توانایی خود ارزشیابی فردی و گروهی را فراهم سازند.
- فرایند یاددهی - یادگیری فعالیت مشارکتی و گروهی را برای متریان امکان پذیر می سازد.
- معلم باید آفریننده راهبردهای یاددهی - یادگیری باشد.
- استفاده از راهبردهای گوناگون یاددهی - یادگیری زمینه های رشد جسمی، عاطفی، عقلی، اخلاقی، معنوی و اجتماعی را در مرتبه فراهم می سازد.
- روش های یاددهی - یادگیری گوناگون با توجه به ویژگی های جسمی، عقلی، عاطفی و اجتماعی فراگیرندگان انتخاب می شود.

روش های یاددهی - یادگیری

روش های یاددهی - یادگیری مورد نظر برای طراحی فرصت ها و اجرای فعالیت های یادگیری متناسب با نوع فعالیت هنری می تواند تلفیقی از روش های مندرج در کتاب راهنمای درس هنر با فعالیت های هنری جدید باشد. هر فعالیت هنری، متناسب با امکانات کلاس و با توجه به رویکرد، اصول جامعیت محتوا، انعطاف پذیری، و تلفیق رشته های هنری انتخاب می شود. این روش به دانش آموزان اجازه می دهد تا در یک محیط آزاد و به صورت فردی یا گروهی به طور فعال به طرح و اجرای ایده های هنری خود بپردازند. ایجاد فضایی که دانش آموزان بتوانند آزادانه و با اعتماد به نفس در آن به فعالیت بپردازند، از مهمترین واجبات است. آزادی و خودباوری، شادی و نشاط را برای کلاس شما به ارمغان خواهد آورد.

بسته آموزشی

عبارت است از کتاب راهنما، و سی دی معلم که شامل مجموعه های تصویری از عناصر و پدیده های موجود در طبیعت (گیاهان، جانوران و...) برای آشنایی بیشتر با الفبای طبیعت (نقطه، خط، سطح، حجم و...)، مجموعه های صوتی و تصویری برای آشنایی با رشته های هنری، آلبوم با هم بخوانیم شامل سرودهای مناسب برای پایه دوم، مجموعه وسایل و مواد مورد نیاز برای کاردستی و نقاشی و... جهت افزایش دانش و مهارت های هنری معلمان و دانش آموزان است.

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

ارزشیابی فرایندی نظام‌دار برای جمع‌آوری اطلاعات دربارهٔ آموخته‌های دانش‌آموزان و تحلیل و تفسیر آن است. منظور از ارزشیابی فعالیت‌های هنری، سنجش عملکرد و کوشش‌های هنری دانش‌آموزان و مقایسهٔ نتایج حاصل با انتظارات آموزشی و پرورشی این درس است؛ به این منظور که روشن شود «فعالیت‌های آموزشی (یاددهی) معلّم و فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان تا چه حد به نتایج مورد انتظار انجامیده است؟»

اهمّ اصول ارزشیابی از درس هنر همسو با برنامهٔ درسی ملی عبارت‌اند از:

۱- پیشرفت هر فراگیرنده نسبت به فعالیت‌هایی که خود او انجام می‌دهد و با توجه به اصل تفاوت‌های فردی سنجیده می‌شود؛

۲- در ارزشیابی، هم به فرایند فعالیت و هم به محصول نهایی طوری توجه می‌شود که فراگیرندگان به استمرار بخشیدن به کارها و فعالیت‌های هنری خود تشویق شوند؛

۳- ارزشیابی فعالیت‌های هنری فرایندی پویاست که با مشارکت معلّم، فراگیرنده (خودارزشیابی) و سایر هم‌کلاسی‌های او (دیگر ارزشیابی) صورت می‌پذیرد؛

۴- در ارزشیابی فعالیت‌های هنری بر ویژگی‌های مثبت و برجستهٔ هنری فراگیرندگان توجه و بر آن تأکید می‌شود؛

۵- ارزشیابی از فعالیت‌های هنری فراگیر به صورت کیفی (توصیفی) انجام می‌شود. بنابراین، از دادن نمره به فعالیت‌ها و محصولات هنری خودداری فرمایید.

۶- دانش‌آموزان به دو شکل فرایندی و پایانی با توجه به انتظارات این درس ارزشیابی می‌شوند. به‌طور مثال در بخش نقّاشی انتظارات زیر موردنظر هستند:

الف) توجه و حساسیت نسبت به رنگ‌ها و مصادیق آن در طبیعت و محیط پیرامون

ب) شناخت رنگ‌های اصلی و ترکیب آنها در آثار مختلف خلقت

پ) ایده گرفتن و استفاده از رنگ‌های اصلی و طیف آن در آثار هنری خود

ت) رعایت جنبه‌های زیبایی‌شناختی رنگ‌ها در تولید محصولات هنری.

زمان

برای اجرای فعالیت‌های تلفیقی، معمولاً به دو یا سه جلسه کامل نیاز است. اگر نمی‌توانید این دو ساعت را پشت سر هم داشته باشید، در جلسهٔ دوم ابتدا فعالیت هنری جلسهٔ قبل را یادآوری کنید و سپس آن را ادامه دهید.

استفاده از فناوری آموزشی

در برنامهٔ درسی هنر بر تنوع فضاهای آموزشی تأکید شده است. علاوه بر آن بر ضرورت استفاده از فضای مجازی و توجه به فناوری ارتباطات و اطلاعات نیز تأکید کرده‌ایم.

بخش دوم

نمونه فعالیت‌های تلفیقی
رشته‌های مختلف هنری
بر اساس چارچوب مطرح شده
در بخش اول

این بخش به نمونه فعالیت‌های مختلف هنری که به صورت تلفیقی طراحی شده است، اختصاص دارد. تلفیق به عنوان یکی از شیوه‌های اصلی سازماندهی محتوا در برنامه درسی، محور طراحی فعالیت‌های هنری پایه دوم است. این بخش متشکل از فعالیت‌های مناسب برای سه فصل پاییز، زمستان و بهار است. در هر فصل، شما با فعالیت‌هایی که با آن فصل بیشتر تناسب دارد، آشنا می‌شوید. برای مثال، رنگ‌ها متناسب با فصل‌ها به کار رفته‌اند. تلفیق فعالیت‌های هنری حول محور ابزار و وسایل و مواد، اشکال، فعالیت‌های مختلف تربیت هنری مثل ارتباط با طبیعت، نمایش و قصه صورت گرفته است.

در پایه دوم آشنایی با میراث فرهنگی در قالب آشنایی با آداب و رسوم مثل شب یلدا، عید نوروز، سیزده بدر و مناسبت‌هایی چون بازگشایی مدارس، رمضان، عید فطر، عید قربان، عید غدیر، محرم و دهه فجر صورت می‌پذیرد. در پایان هر یک از فصل‌های این بخش نیز متناسب با تغییر فصل، جشن پایان فصل در قالب فعالیت‌های هنری طراحی شده است. شما نیز می‌توانید متناسب با مناسبت‌های مختلف، فعالیت‌های هنری را با توجه به شرایط کلاس خود طراحی کنید.

در ادامه، برای اجرای بهتر فعالیت‌ها و بهره‌گیری هر چه بیشتر از این کتاب، به شما معلمان عزیز توصیه می‌شود:

۱- با توجه به شرایط کلاس خود و به دلخواه، از فعالیت‌های پیشنهادی استفاده کنید؛ شما برای انجام دادن این فعالیت‌های هنری هیچ اجباری ندارید. بدیهی است کتاب مرجع و مادر همان کتاب راهنمای درس هنر است و شما و دانش‌آموزان می‌توانید از فعالیت‌های مندرج در این ضمیمه به عنوان الگوی عملی جهت طراحی فعالیت‌های هنری تلفیقی، استفاده کنید.

۲- از این نمونه فعالیت‌های تلفیقی به دو صورت مکمل فعالیت‌های مطرح شده در کتاب راهنمای درس هنر یا فعالیت‌هایی که مستقل از کتاب مذکور است، استفاده کنید.

۳- در استفاده از این فعالیت‌ها، همچون فعالیت‌های مندرج در کتاب راهنمای درس هنر، لازم است اصول برنامه درسی هنر مانند انعطاف‌پذیری، خلاقیت، یادگیری مشارکتی و دیگر اصول این برنامه درسی مد نظر قرار گیرد. برای مثال، فصل‌های این بخش با توجه به اسامی فصول سال تقسیم‌بندی شده‌اند اما با توجه به اصل انعطاف‌پذیری برنامه درسی هنر، چنانچه در استان، شهر یا روستای شما فصل پاییز یا زمستان وجود ندارد، می‌توانید بعضی از فعالیت‌ها را که جز در این دو فصل قابل انجام نیستند، با فعالیت‌های دیگر هنری، جای‌گزین کنید. همچنین، چنانچه رفتن به طبیعت به هر دلیلی مقدور نیست، از مواد کمک آموزشی همچون عکس و فیلم برای نشان دادن عناصر و پدیده‌های طبیعی استفاده کنید. اگر در استان شما پاییز و زمستان طولانی است، فعالیت سفالگری را در بهار انجام دهید. ذکر این نکته ضروری است که پیشنهاد مذکور تنها فعالیت‌هایی را مد نظر قرار می‌دهد که لزوماً نباید پشت سر هم و از ساده به مشکل انجام شوند.

۴- از آنجا که امکان ارائه فعالیت‌های تلفیقی در یک جلسه درس هنر وجود ندارد، لازم است فعالیت‌های مذکور در دو یا سه جلسه انجام و تکمیل شود.

۵- از آنجا که در بیشتر فعالیت‌ها به همه اهداف و یا بیشتر آنها اشاره شده است، از آوردن اهداف در ابتدای هر فصل خودداری کرده‌ایم.

۶- تدریس با توجه به «روش کار» صورت می‌گیرد. در این قسمت، ترتیب ارائه فعالیت‌های هنری بر اساس روش تدریس هنر - ایجاد انگیزه یا طرح موضوع، تعیین فعالیت یا پرورش ایده هنری، انجام دادن فعالیت یا تولید محصول هنری و بالاخره ارائه محصول یا تولید هنری و انجام ارزشیابی پیشنهاد شده است.

۷- تدریس با توجه به همه اجزای بسته آموزشی صورت می‌گیرد. از آنجا که برنامه درسی جدید در قالب بسته آموزشی ارائه خواهد شد، شما معلم عزیز می‌توانید علاوه بر استفاده از کتاب راهنمای معلم، از دیگر اجزای بسته، همچون تصاویر و فیلم‌های آموزشی، برای گسترش و تعمیق یادگیری استفاده کنید. برای مثال، در بخش ارتباط با طبیعت علاوه بر عکس‌های کتاب می‌توانید عکس‌ها و تصاویر مندرج در سی دی آموزشی را نیز مورد استفاده قرار دهید.

۸- پیشنهاد می‌شود که برای هر فعالیت تلفیقی، برگه سفیدی را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید تا فعالیت‌های مربوط را در آن انجام دهند.

فصل پاییز

فعالیت اول : کاغذ و بازی

وسایل مورد نیاز : کاغذ باطله (کاغذ کادو، لفافه شکلات و ...)، قیچی، سطل، چسب
روش کار

۱- از دانش آموزان پرسید : یک گروه ممکن است شامل چند نفر باشد؟ آیا می توانید چند کار گروهی را نام ببرید؟

گروه ورزشی

گروه مورچه ها

گروه زنبورها

- ۲- کلاس را به گروه‌های سه یا پنج نفره تقسیم کنید.
  - ۳- از گروه‌ها بخواهید کاغذ باطله‌هایی را که به کلاس آورده‌اند، به یکدیگر نشان دهند. از آنها بپرسید چه نوع کاغذهایی دارند.
  - شاید کاغذ شکلات یا کاغذهای رنگی، کاغذ کادو یا کاغذهای بسته‌بندی داشته باشند.
  - ۴- از آنها بخواهید در گروه‌های خود بحث کنند که با کاغذ چه کارها و بازی‌هایی می‌توانند انجام دهند.
  - ۵- اجازه دهید همه اعضای گروه نظر خود را بیان کنند و سپس به فعالیت و اجرای ایده خود بپردازند.
- آنها می‌توانند کاغذهایشان را مجاله کرده، با آنها بازی کنند یا آنها را بالا بیندازند و بگیرند. می‌توانید سبدي بگذارید و از آنها بخواهید یکی یکی نشانه بگیرند و کاغذهای مجاله شده را در سبد بیندازند. با مجاله‌ها چه بازی‌های دیگری می‌توانند انجام دهند؟

- شاید بچه‌ها دوست داشته باشند کاغذ باطله‌هایشان را ریز ریز کنند و یک مسابقه فوت راه بیندازند. اجازه دهید خرده کاغذهایشان را در یک ردیف بگذارند و فوت کنند.
- ۶- حالا از دانش‌آموزان بخواهید کاغذهایشان را چند تا بزنند و از آنها پرسید چگونه می‌توانند کاغذها را برش دهند و رشته رشته کنند. آنها را هدایت کنید که ابتدا این عمل را با دست و سپس با قیچی انجام دهند.
- ۷- آنها را هدایت کنید که رشته‌هایشان را کاملاً از هم جدا کرده یا از یک طرف به هم متصل کنند.
- ۸- از دانش‌آموزان پرسید با رشته‌هایشان چه شکل‌های زیبایی می‌توانند درست کنند. شاید بتوانند با آن شکل یک تکه ابر، یک گربه یا یک قابلمه درست کنند. چه چیزهای دیگری می‌توانند بسازند؟
- ۹- از گروه‌ها بخواهید با هم در مورد نمونه‌های طبیعی ریزه‌ها، مجاله و رشته‌ها صحبت کنند.
- ۱۰- گروه‌ها را هدایت کنید تا با استفاده از نمونه‌های طبیعی و مصنوعی به مفاهیم خط و نقطه برسند.

آبشار

ساقه‌ها

رشته‌های فرش

اثر هنری

اثر هنری

- ۱۱- از دانش‌آموزان بخواهید شکلی را به دل خواه بکشند و آن را با کاغذهای باطله جورواجور و خرد شده کامل کنند.
- ۱۲- در پایان از آنها بخواهید نمایشگاه کوچکی از آثارشان درست کنند و درباره آنها با هم گفت‌وگو کنند.

فعالیت دوم : بازی با شکل ها

وسایل مورد نیاز : اجسام طبیعی و مصنوعی، اجسام هندسی و غیر هندسی (هر چیزی که در طبیعت جمع کرده اند؛ مثل سنگ ها، فسیل ها و گوش ماهی ها، کاغذ یا مقوا، قیچی، مداد رنگی یا مداد شمعی).

روش کار

۱- از دانش آموزان بخواهید اجسامی را که با خود آورده اند، به یکدیگر نشان دهند و درباره شکل هر یک و جاهایی که این اجسام را پیدا کرده اند، توضیح دهند.

شاید آنها به سنگی سه گوش، برگی دایره شکل یا چیزی چهارگوش مثل در قوطی اشاره کنند. شاید هم نتوانند شکل مشخصی برای آن پیدا کنند.

۲- از دانش آموزان بخواهید شباهت ها و تفاوت های اجسام را در گروه های خود بررسی کنند و به مفاهیم سه گوش، چهارگوش و دایره برسند.

۳- از گروه ها بخواهید با اجسامی که در اختیار دارند، به میز ضربه بزنند یا این اجسام را به هم بکوبند و به دقت به صداهای ایجاد شده و تفاوت آنها توجه کنند. توجه دانش آموزان را به تفاوت شدت و قوت صداها جلب کنید. آیا می توانند شکل این اجسام را روی کاغذ سفید یا تابلوی کلاس بکشند؟

۴- حالا از دانش آموزان بخواهید اجسام خود را یکی یکی، کنار یکدیگر روی صفحه نقاشی شان بگذارند و دور آنها خط بکشند. روی مقوا چه شکل هایی درست می شود؟

۵- سپس اجسام هندسی و غیر هندسی و بزرگ و کوچک را روی شکل های ایجاد شده در مرحله قبل بگذارند و دور آنها خط بکشند. چه شکلی به دست می آید؟

۶- باید شکل درهم و برهمی درست شده باشد؛ از آنها بخواهید با دقت به شکل ایجاد شده نگاه کنند. آیا می توانند شکل آشنا یا جالبی در این مجموعه پیدا کنند؟ آنها را تشویق کنید که با رنگ کردن شکل را نشان بدهند.

۷- از دانش آموزان بخواهید در میان اشکال پیداشده دایره ها، چهارگوش ها و سه گوش ها را مشخص و آنها را با قیچی از کاغذ جدا کنند.

۸- سپس، کاغذها را از وسط تا کنند تا به یک شکل ایستاده جالب برسند.

۹- دانش آموزان را راهنمایی کنید که با اضافه کردن چیزهایی به کاغذهای تا شده، شکل های تازه ای درست کنند.

۱۰- در پایان از دانش آموزان بخواهید نمایشگاه کوچکی از آثارشان ترتیب دهند و درباره آنها با هم گفت و گو کنند.

نمونه ای از طبیعت

بازی با شکل ها

بازی با شکل ها

وسایل مورد نیاز : برگ‌های جمع‌آوری شده از طبیعت (خشک و تازه)، کاغذ، چسب، قیچی، وسایل نقاشی.
روش کار

- ۱- دانش‌آموزان را به خارج از محیط کلاس ببرید (یک گردش علمی). این بازدید بسته به شرایط و امکانات شما، ممکن است از یک پارک یا باغ نزدیک مدرسه و یا حتی از حیاط مدرسه باشد.
- ۲- از دانش‌آموزان بپرسید که الان چه فصلی است. سپس از آنها بخواهید ویژگی‌های پاییز را بیان کنند. حرف‌ها را طوری هدایت کنید که بیشتر ویژگی‌های پاییز در ارتباط با هوا، جانوران، گیاهان و... مطرح شود.
برای مثال، شاید مطالبی را که در مورد گیاهان مطرح می‌شود، بتوان طوری هدایت کرد که پاسخ‌های زیر به دست آید:
«در پاییز گیاهان می‌خوانند اما برای ما چیزهای جالبی می‌گذارند؛ برگ‌های رنگارنگ، سرشاخه‌های باریک کوچک و...».
- ۳- از آنها بپرسید در فصل پاییز بیشتر چه رنگ‌هایی را می‌بینید. وقتی به رنگ‌های پاییزی اشاره کردند، برای آنها به‌طور ساده توضیح دهید که قرمز، زرد و نارنجی رنگ‌هایی هستند که بیشتر در فصل پاییز دیده می‌شوند.

رنگ‌های پاییزی

- ۴- توجه دانش‌آموزان را به نظم و هماهنگی و زیبایی‌هایی که در جهان خلقت وجود دارد، جلب کنید.
- ۵- از آنها بپرسید چه کسی این همه زیبایی را آفریده است. بر اساس ویژگی‌هایی که در پدیده‌های طبیعی وجود دارد، به آنها کمک کنید که بعضی صفات پروردگار را بیان کنند؛ مثل این که خداوند زیباست، تواناست، داناست و... .
- ۶- سپس از آنها بخواهید به صداهای اطراف خود گوش دهند. چه صداهایی می‌شنوند؟ بچه‌ها را هدایت کنید تا منبع صداها را بشناسند.
- ۷- گروه‌های دانش‌آموزی تشکیل دهید و از آنها بخواهید برگ‌های پاییزی را جمع کنند.
- ۸- از دانش‌آموزان بخواهید همان‌طور که مشغول جمع‌آوری چیزهایی از طبیعت هستند، به صداهای پیرامون خود، همچون صدای خش‌خش برگ‌ها زیر پا یا به صدای خش‌خش برگ‌های پاییزی که با باد می‌دوند، گوش کنند؛ شاید هم به صدای برگ‌ری که در دستانشان خرد می‌شود! چه صداهای دیگری می‌شنوند؟
- ۹- از اعضای گروه بخواهید درباره‌ی شکل برگ‌هایی که جمع کرده‌اند و همچنین رنگ‌های آنها با هم گفت‌وگو کنند.

برگ های پاییزی

۱۰- از دانش آموزان بخواهید برگ های پاییزی را روی کاغذ بگذارند؛ دور آنها خط بکشند و سپس نقش برگ ها را رنگ کنند.

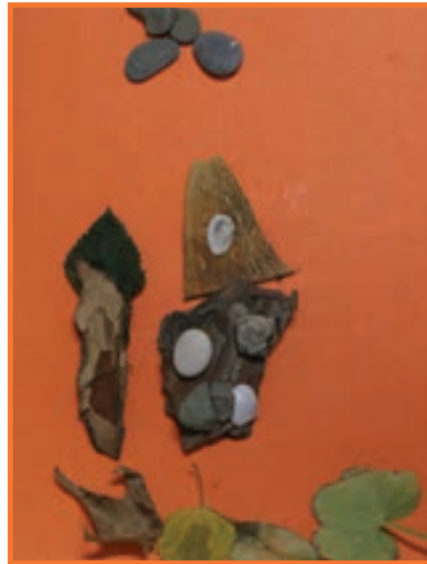
۱۱- پس از آن، برگ های نقاشی شده را با قیچی ببرند و بگویند با تک تک برگ هایشان چه کاردستی هایی می توانند درست کنند؟

مثال: اگر بچه ها برگ هایشان را به هم وصل کنند، رشته ای از برگ های پاییزی شکل می گیرد؛ اما اگر آنها را کنار هم بچینند، صفحه ای از برگ درست می شود.

۱۲- در پایان از دانش آموزان بخواهید نمایشگاه کوچکی از آثارشان ترتیب دهند و درباره آنها با هم گفت و گو کنند.

شکل سازی با مواد طبیعی

شکل سازی با مواد طبیعی

یک گروه دو نفره

وسایل مورد نیاز : وسایل نقاشی (مثل مداد رنگی، پاستل، گواش و ...)؛ وسایل کاردستی (مثل کاغذ رنگی، قیچی، چسب و ...)
روش کار

۱- برای بچه‌ها توضیح دهید : «امروز شما و دوستانتان می‌توانید بازی جالبی انجام بدهید. دو تا دو تا روبه‌روی هم بایستید. یکی، شروع‌کننده یک کار باشد و دیگری از او تقلید کند؛ طوری که انگار یکی آینه دیگری است. برای این کار، هر یک از شما اول باید به موضوع کار فکر کنید. فکر کنید چه حرکت‌هایی می‌خواهید انجام بدهید؛ بعد، آنها را اجرا کنید.» (منظور حرکات بی صداست)

برای مثال شاید هر دو بتوانند ربات شوند. پس باید فکر کنند و ببینند حرکات‌های یک ربات، چه شکلی است. آن وقت حرکات‌هایشان را هماهنگ با هم و مثل ربات انجام دهند. آنها چه حرکات‌های هماهنگ دیگری می‌توانند به وجود آورند.

۲- سپس از دانش‌آموزان بخواهید هر یک هم‌گروه خود را انتخاب کرده، در مورد کاری که می‌خواهند انجام دهند، گفت‌وگو و سپس آن را اجرا کنند.

۳- به آنها بگویید : «حالا که توانستید حرکات خود را هماهنگ کنید، آیا می‌توانید روی کاغذ، تصویری از خود یا هم‌گروهتان که در حال انجام دادن حرکات مورد نظر است، بکشید و یا کاردستی آن را درست کنید؟»

۴- در پایان، از دانش‌آموزان بخواهید نمایشگاهی کوچک از آثارشان ترتیب دهند و درباره آنها با هم گفت‌وگو کنند.

بازی ربات

شکل خرگوش

فعالیت پنجم : بازی با گِل (گلوله کردن، فتیله کردن)

وسایل مورد نیاز : گل رس آماده، لباس کار، ظرف آب، اسفنج کوچک، نایلون یا کاغذ بزرگ، اشیای کوچک برای ترین.

روش کار

۱- از دانش آموزان در مورد ویژگی های هوای پاییزی سؤال کنید. آنها را هدایت کنید که ویژگی های آب و هوای پاییزی را بشناسند. مثلاً پاییز فصل باران است.

۲- از آنها سؤال کنید : وقتی که باران بر خاک می بارد، چه چیزی به وجود می آید؟ اگر یک گلوله خمیر یا گِل بازی داشته باشید، با آن چه چیزهایی می سازید؟

ممکن است دانش آموزان بخواهند با گلوله های گِل خود بازی کنند و آنها را به شکلی جالب و تازه دریاورند. یا شاید دوست داشته باشند با آنها شکلی آشنا بسازند.

۳- از آنها بخواهید پس از آنکه گلوله های گِل را به شکل فتیله درآوردند، آن را دور مداد بپیچند و ببینید چه شکلی می شود. فتیله گلی را روی مقوا قرار دهند و آن را مانند حلزون به دور خودش بپیچند و با فشار دادن اشیای کوچک، روی آنچه ساخته اند، نقش هایی ایجاد کنند.

۴- دانش آموزان را هدایت کنید تا فکر کنند با استفاده از روش هایی که آموخته اند، چه چیزهایی می توانند بسازند.

۵- در پایان از دانش آموزان بخواهید نمایشگاه کوچکی از آثارشان ترتیب دهند و درباره آنها با هم گفت و گو کنند.

فتیله کردن گِل

پېچیدن فتيله

فتيله حلزونی

فعالیت ششم : بازی خنده و گریه

وسایل لازم : وسایل نقاشی

روش کار

- ۱- دانش‌آموزان را به دو گروه کاری تقسیم کنید؛ از یک گروه بخواهید بخندند و گروه دیگر گریه کنند. چه کسی می‌تواند بخندد؟ چه کسی می‌تواند گریه کند؟ به کسی که گریه می‌کند، خوب نگاه کنید. به کسی که می‌خندد، خوب نگاه کنید. به تغییراتی که در چهره‌های آنها می‌بینید، خوب دقت کنید.
- ۲- از آنها بپرسید : چه کسی می‌تواند چهره‌های خندان بکشد؟ چه کسی می‌تواند چهره‌های گریان بکشد؟ آیا می‌توانید انسان، حیوان، گل یا خورشیدی بکشید که بخندد یا گریه کند؟
- ۳- دانش‌آموزان می‌توانند با هر وسیله‌ای که دوست دارند، نقاشی کنند؛ مداد رنگی، مداد شمعی و شاید آب رنگ و گواش؛ اگر با آب رنگ و گواش نقاشی می‌کنند، باید مراقبت کرد که با دقت بیشتری کار کنند.
- ۴- می‌توانید شیوه‌ی درست استفاده از ابزار و وسایل مختلف را به دانش‌آموزان نشان دهید (آموزش چگونگی استفاده از ابزار قبل از انجام دادن هر فعالیتی صورت گیرد).
- ۵- نقاشی‌هایی را که با ابزار و وسایل مختلف در گروه‌ها کشیده شده است، با یکدیگر مقایسه کنید؛ چه تفاوت‌هایی دارند؟
- ۶- از دانش‌آموزان بخواهید با هم گفت‌وگو کنند. ببینند آیا نقاشی‌هایشان واقعاً می‌خندند و گریه می‌کنند.
- ۷- در پایان از آنها بخواهید نمایشگاه کوچکی از آثار خود ترتیب دهند و درباره‌ی آنها با هم گفت‌وگو کنند.

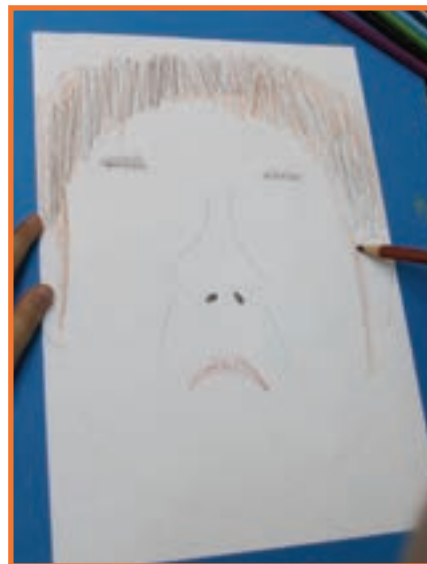
بازی گریه

بازی خنده

نقاشی خنده

فعالیت هفتم : یلدا

وسایل مورد نیاز : کاغذ رنگی، وسایل نقاشی دلخواه مثل مداد رنگی، پاستل، گواش و...، چسب، قیچی
روش کار

- ۱- توضیح دهید که یلدا آخرین شب پاییز و بلندترین شب سال است. شب شکرگزاری است. همه ما برای جشن گرفتن این شب که شب شکرگزاری است، آماده می‌شویم.
- ۲- از دانش‌آموزان بپرسید که معمولاً شب یلدا چه کارهایی انجام می‌دهند. دوست دارند جشن امسال را چگونه برگزار کنند؟
- ۳- از آنها بخواهید در گروه‌های خود بحث کنند که چه چیزهایی برای مراسم شب یلدا لازم است.
- ۴- سپس بهترین خاطره خود را از شب یلدا به یاد آورند.
- ۵- از دانش‌آموزان بخواهید کاغذهایشان را روی میز بچینند و با آنها گفت‌وگو کنید. ممکن است بعضی‌ها دوست داشته باشند خاطره خود را از شب یلدا بنویسند و یا آن را برای دوستانشان تعریف کنند. بعضی هم شاید بخواهند صحنه‌ای از آن را نقاشی کنند یا از آن کار دستی بسازند.
- ۶- در پایان از بچه‌ها بخواهید نمایشگاه کوچکی از آثارشان ترتیب دهند و درباره آنها با هم گفت‌وگو کنند.

فعالیت هشتم : اجرای نمایش و جشن پایان فصل

وسایل مورد نیاز: دور ریختنی‌ها و سایر وسایلی که هر فرد یا گروه بر اساس قصه مورد نظر برای نمایش خود انتخاب می‌کند.

روش کار

۱- اگر یادتان باشد، دانش‌آموزان در گروه‌های کاری مختلف خاطراتشان از شب یلدا را به‌خاطر آوردند و هر یک فعلیتی هنری را مطابق ذوق و سلیقه خود انجام دادند. بنابراین، در هر گروه حداقل یک قصه برای شب یلدا وجود دارد. از گروه‌ها بخواهید روی یک قصه یا خاطره‌ای از شب یلدا که می‌توان آن را به نمایش تبدیل کرد، به توافق برسند.

۲- از آنها بخواهید در مورد شخصیت‌های قصه گروه خود بحث کنند. چه شخصیت‌هایی در قصه وجود دارد؟

۳- دانش‌آموزان درباره شخصیت‌های نمایش خود و صداهایشان با هم گفت‌وگو کنند. از آنها بپرسید: «چه صداهایی در نمایش شما شنیده می‌شود؟ این صداها را با چه چیزهایی می‌توانید به وجود آورید؟»

شاید بتوانید با ریختن آب از تنگ در لیوان، صدای آبشار یا جویبار را به‌وجود آورید. همچنین، اگر دانه‌های شن را درون یک کدو حلزویی خشک شده بریزید و آن را تکان دهید، ممکن است بتوانید صدای هوهوی باد یا نوای ریزش سنگ‌ریزه‌ها را تولید کنید. به جای کدو می‌توانید از یک قوطی یا جعبه کوچک دردار استفاده کنید. می‌توانید اشیاء کوچکی چون نخود، لوبیا و سنگ‌ریزه‌ها را داخل قوطی‌ها و جعبه‌های گوناگون بریزید و صداهای مختلف به‌وجود آورید.

۴- از دانش‌آموزان بپرسید: در گروه شما، چه کسی، چه صدایی را بهتر درمی‌آورد؟ برای مثال، اگر در قصه یک گربه وجود دارد، چه کسی می‌تواند صدای گربه را بهتر در بیاورد؟ چه کسی صدای باد را بهتر تقلید می‌کند؟ چه کسی می‌تواند صدای بوق ماشین، صدای موتور، صدای مته، اره برقی و... را در بیاورد؟ تقلید چه صداهای دیگری را بلدید؟

۵- خوب است هر کس نقش شخصیتی را که دوست دارد، بازی کند یا صدایی که خوب بلد است، در آورد و آن وقت، همه با هم در گروه‌ها به نوبت یک نمایش خوب را برای کلاس اجرا کنند.

۶- این نمایش‌ها ممکن است جشن پایان فصل شما یا هم‌زمان با شب یلدا، بلندترین شب سال باشد. شب شکرگزاری به درگاه خداوند برای روشنایی که بعد از هرتاریکی می‌آید. شب شکرگزاری برای سرمایی که زمین و زندگی را برای بهاری گرم آماده می‌کند.

۷- گروه‌ها به کمک اولیای خود در خانه و مدرسه می‌توانند برای پذیرایی مراسم شب یلدا، سبب خوراکی مناسبی آماده کنند، مهمان دعوت کنند و جشن بگیرند.

۸- در پایان نمایش هر یک از گروه‌ها، اعضای گروه و بچه‌های کلاس می‌توانند در مورد شخصیت‌های نمایش و نحوه اجرای آنها، نظر خود را بیان کنند.

شب یلدا

فصل زمستان

فعالیت اول : گفت‌وگو و بازی

وسایل مورد نیاز : وسایل نقاشی

روش کار

- ۱- از دانش‌آموزان بخواهید با هم گفت‌وگو کنند و ببینند هر کدام از افراد گروه، دوست دارد شبیه چه موجودی باشد؛ شبیه یک حیوان یا یک گیاه. شاید هم دلش بخواهد یک قطره باران یا یک رشته ماکارونی پخته و پریچ و تاب باشد. شاید هم بخواهد مثل ماکارونی نپخته، صاف و راست باشد!
- ۲- هر کس صدا و حرکات چیزی را که دوست دارد شبیه آن باشد، دریاورد.
اگر دوست دارد شبیه ماکارونی پخته باشد، می‌تواند مثل یک ماکارونی، نرم و بی‌صدا، دور هر چیزی بیچد. اگر دلش می‌خواهد یک گربه باشد، می‌تواند مثل گربه راه برود و میومیو کند. اگر گل باشد، چطور؟ چطور می‌تواند خود را به شکل یک گل دریاورد؟
- ۳- بچه‌ها پس از آنکه به شکل، حرکات و رفتار چیزهای مورد علاقه‌شان فکر کردند، می‌توانند شکل آنها را نیز بکشند.
- ۴- از آنها بپرسید : چه چیزهای دیگری را دوست دارند به نقاشی خود اضافه کنند؟
مثلاً از کسی که تصویر گربه را کشیده است، «تو که شکل یک گربه را کشیده‌ای، آیا دوست داری دور و بر گربه‌ات یک درخت یا یک موش یا بچه‌گربه‌های دیگر باشد؟» از او بخواهید هر چه دوست دارد، به نقاشی‌اش اضافه کند.
- ۵- در پایان وقت کلاس، هر کس می‌تواند اثرش را در دست بگیرد و به دیگران نشان دهد. به این ترتیب، یک نمایشگاه متحرک به وجود می‌آید که در آنجا همه می‌توانند درباره نقاشی خود و دیگران صحبت کنند.

شکل گربه

فعالیت دوم : نمایش، بازی

وسایل مورد نیاز : وسایل می تواند بر اساس قصه و نمایش هر گروه انتخاب شود.

روش کار

۱- ابتدا همه افراد کلاس به دو گروه تقسیم می شوند. اعضای گروه اول به کمک هم، موضوع یا قصه ای کوتاه را انتخاب می کنند. بعد، یک یا چند نفر نمایش بی کلام اجرا می کنند. برای آنها توضیح دهید که نمایش باید به گونه ای طراحی شود که بازیگر یا بازیگران با استفاده از حرکات بدن، حالات چهره و بدون استفاده از کلام، مقصود خود را بیان کنند (می توانید از موضوعاتی مثل انواع شغل ها نیز به عنوان موضوع نمایش استفاده کنید).

۲- پس از پایان نمایش، گروه دوم می توانند درباره موضوع نمایشی که دیده اند، به گفت و گو بپردازند و حدس های خود را در مورد منظور بازیگر بیان کنند.

۳- در ادامه جای گروه اول و دوم عوض می شود؛ گروه دوم نمایش بی کلام خود را به اجرا در می آورد و گروه اول حدس های خود را بیان می کنند.

نمایش بی کلام

فعالیت سوم : بازی بازی

وسایل مورد نیاز : هر چیز قابل حملی که در کیسه جا می‌شود، وسایل نقاشی، وسایل کاردستی (کولاژ)، وسایل دورریختنی (به استثنای اشیای شکستنی، تیز و برنده و خطرناک. بهتر است وسایل با مشورت بزرگ ترها انتخاب شود).

روش کار

- ۱- از روز یا جلسه قبل به دانش‌آموزان بگویید هر که هر چه دوست دارد، می‌تواند از خانه بیاورد؛ فقط این اشیاء باید کوچک باشند، به طوری که همراه با چیزهای دیگر، در یک کیسه جا بگیرند.
- ۲- شاید آنها گلدانی کوچک یا یک مدادتراش یا کلاه بافتنی‌شان را به کلاس بیاورند. چیزهایی را که همه بچه‌ها به کلاس آورده‌اند، در یک کیسه بزرگ بریزید.
- ۳- از دانش‌آموزان بخواهید که چشم‌هایشان را ببندند و یکی یکی به سراغ کیسه بروند. با دست اشیاء درون کیسه را لمس کنند. از میان آنها چیزی را انتخاب کنند و بدون اینکه آن را ببینند، درباره اش با دوستان خود حرف بزنند. مثلاً بگویند که چه شکلی است و به درد چه کاری می‌خورد؟
- ۴- حالا از آنها بخواهید چیزی را که در ذهنشان است، بکشند و هرطور دوست دارند، آن را رنگ بزنند یا کولاژ آن را درست کنند.
- ۵- به بچه‌ها کمک کنید که دور نقاشی‌هایشان را ببرند و آنها را با چسب نواری و یا وسایل دیگر روی تخته چسبانند.
- ۶- هر کس برای شکل خود و یا شکل‌های دیگری که روی تخته چسبانده شده‌اند؛ داستانی بسازد.

فعالیت چهارم : چاپ با مواد طبیعی

وسایل مورد نیاز : آب رنگ یا گواش، قلم مو، ظرف آب، مقوا یا کاغذ ضخیم، یک تکه پارچه، روبوش یا پیش‌بند، مواد طبیعی مثل انواع برگ، میوه‌ها، سنگ و کاردک

روش کار

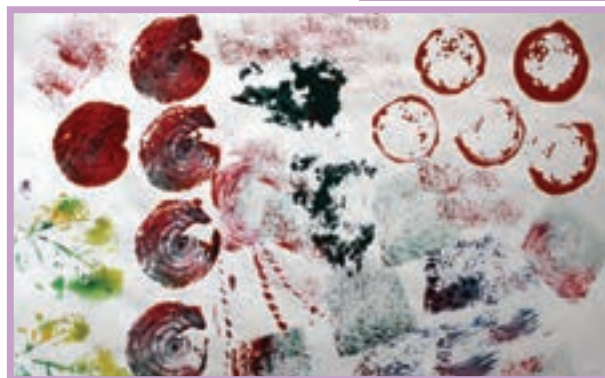
- ۱- از دانش‌آموزان بخواهید درباره مشخصات مواد طبیعی‌ای که با خود آورده‌اند، صحبت کنند.
- ۲- ابتدا درباره صداهایی که آنها می‌توانند ایجاد کنند، سخن بگویند. بین صدای یک میوه و یک سنگ در برخورد با اجسام دیگر چه تفاوتی وجود دارد؟ اجازه دهید دانش‌آموزان در گروه‌های خود به بحث بپردازند و آنها را هدایت کنید تا به مفاهیم کوتاه، بلند، بم و زیر برسند.
- ۳- با پرسش‌های هدایتگر خود گروه‌ها را راهنمایی کنید تا در مورد سایر خصوصیات اشیاء مثل رنگ، مزه، شکل، زبری و نرمی و نوع بافت آنها صحبت کنند. مثلاً کیوی چه مزه‌ای دارد؟ اگر آن را از وسط نصف کنیم، به چه شکلی در می‌آید؟

- از آنها بپرسید: آیا تا به حال از سبزی‌هایی مثل فلفل دلمه‌ای، هویج، کرفس، کاهو و... برای چاپ استفاده کرده‌اید؟ توضیح دهید که بچه‌ها می‌توانند از میوه‌های پلاسیده و برگ‌های غیر قابل استفاده سبزیجات برای این کار استفاده کنند.
- ۴- از دانش‌آموزان بخواهید مواد طبیعی را در گواش یا آب رنگ بزنند و با ریتم یک ضرب یا دو ضرب، با شدت یا آهسته روی کاغذ چاپ کنند. از دانش‌آموزان بپرسید: چه صدایی می‌شنوید؟ نقاشی‌تان به چه شکلی در می‌آید؟ آیا نقاشی شما هم مثل ضربه‌ها نوای خاصی پیدا می‌کند و کم‌رنگ و پررنگ می‌شود؟ اجازه دهید این کار را با مواد مختلف طبیعی انجام دهند.
- ۵- سپس در گروه‌های کاری خود تفاوت نقش‌های ایجاد شده را مقایسه کنند. برای مثال، بین دو نقش که یکی با سیب زمینی و دیگری با کیوی یا برگ ایجاد شده است، چه تفاوتی وجود دارد؟
- ۶- در پایان، از دانش‌آموزان بخواهید نمایشگاه کوچکی از آثار خود ترتیب دهند و درباره آنها با هم گفت‌وگو کنند.

چاپ با مواد طبیعی

چاپ با مواد طبیعی

فعالیت پنجم : تماشا کنید

وسایل مورد نیاز : وسایل نقاشی، مواد و وسایلی که بتوان از آنها برای درست کردن آدم برفی یا ایجاد شکل روی برف‌ها استفاده کرد (وسایل در دسترس)، لباس گرم، دستکش، شال گردن.

روش کار

- ۱- سعی کنید این فعالیت را در روزی انجام دهید که هوا ابری یا برفی است. حتی اگر در شهر شما به ندرت برف می‌بارد، احتمالاً روزهای ابری وجود دارد. این فعالیت را می‌توانید در حیاط مدرسه نیز انجام دهید.
- ۲- از دانش‌آموزان بخواهید با دقت به دور و بر خود نگاه کنند. وقتی هوا سرد است، وقتی خورشید پشت ابرهاست، آسمان و زمین چه رنگی دارند؟ توجه دانش‌آموزان را به رنگ‌های آبی و بنفش جلب کنید.
- ۳- از آنها بپرسید : مردم در روزهای برفی چه کار می‌کنند؟ شما در این روزها چه لباسی می‌پوشید؟
- ۴- اگر در جایی زندگی می‌کنید که برف می‌بارد، در کنار برف‌بازی می‌توانید آدم‌برفی درست کنید. همچنین، می‌توانید با فشار دادن بدن یا دستتان روی برف یا با استفاده از چیزهایی که در اختیار دارید، شکل‌های جالب و تازه‌ای بسازید.
- ۵- توجه بچه‌ها را به صداهای پیرامونشان جلب کنید. آیا می‌توانند بگویند در روزهای زمستانی چه صداهایی را می‌شنوند؟

۶- از آنها سؤال کنید : «آیا تا به حال، به صدای پای خود و دیگران روی زمین پر از برف، یخ زده یا پر باران گوش کرده‌اید؟ آیا می‌توانید بگویید چه صداهایی را می‌شنوید؟ چه وقت می‌توانید جای پاها را روی زمین بهتر ببینید؟ در یک روز برفی، بارانی یا آفتابی؟»

۷- از آنها بخواهید از یک روز برفی نقاشی بکشند.

۸- در پایان، از دانش‌آموزان بخواهید نمایشگاه کوچکی از آثار خود ترتیب دهند و دربارهٔ آنها با هم گفت‌وگو کنند.

آدم برفی

یک روز برفی

فعالیت ششم : چه شغلی را دوست دارید؟

(تکه چسبانی)

وسایل مورد نیاز : وسایل کاردستی (کاغذهای رنگی، پارچه، قیچی، چسب و...)، وسایل دور ریختنی و ابزار نقاشی.

روش کار

- ۱- کلاس را با این سؤال شروع کنید : وقتی بزرگ شدید، دوست دارید چه کاره شوید؟
چرا این شغل را بیشتر دوست دارید؟ آیا می‌دانید در این شغل به چه وسایلی احتیاج دارید؟
- ۲- از دانش‌آموزان بپرسید : شغل انتخابی شما گروهی است یا انفرادی؟ نمونه‌هایی را در این زمینه مثال بزنید. برای مثال، آتش نشانی یک شغل گروهی است.
- ۳- از آنها بخواهید آرزوهایی را که برای آینده دارند، در قالب یک قصه برای هم گروهی‌های خود بیان کنند.
- ۴- از آنها بپرسید : فایده شغل انتخابی شما برای دیگران چیست؟
- ۵- پس از آن، هرکس از شغلی که دوست دارد، طرحی بکشد و با تکه چسبانی، لباس، وسایل کار و ... محیط کار مورد علاقه خود را نمایش دهد.
- ۶- در پایان، از دانش‌آموزان بخواهید نمایشگاه کوچکی از آثار خود ترتیب دهند و درباره آنها با هم گفت‌وگو کنند.

اثر هنری (کار گروهی)

اثر هنری (کار گروهی)

اثر هنری (کار فردی)

فعالیت هفتم : نقاشی بناهای تاریخی

وسایل مورد نیاز : عکس از بناهای تاریخی مورد نظر، وسایل نقاشی، چسب و قیچی
روش کار

۱- آیا تا به حال دانش‌آموزان را به دیدن بناهای تاریخی برده‌اید؟ چنانچه به هردلیلی این امکان فراهم نشده است، می‌توانید عکس یک یا چند بنای تاریخی را که برایتان جالب است یا در شهر شما قرار دارد، به کلاس ببرید و توضیحات لازم را در مورد ویژگی‌های بنا به آنها بدهید.

۲- در صورتی که دانش‌آموزان تجربه بازدید از بناهای تاریخی را دارند، خاطره خود را از این تجربه برای هم‌کلاسی‌هایشان تعریف کنند.

بناهای تاریخی

۳- موضوع نقاشی شما می‌تواند بازدید از بنای تاریخی یا هر موضوع دلخواه دیگری باشد. از دانش‌آموزان بخواهید دور شکل بنا را ببرند آن را روی تکه مقوایی بچسبانند. بعد هم دور و برش را نقاشی کنند.

۴- دانش‌آموزان می‌توانند برای یک بنای تاریخی که در کلاس انتخاب شده است، داستانی بسازند. به این صورت که یک نفر داستان را با جمله‌ای آغاز کند. سپس بقیه آن را ادامه دهند و کامل کنند (می‌توان داستان را روی تابلو یا روی برگه‌ای کاغذ نوشت).

نقاشی بنای تاریخی

فعالیت هشتم : کارت تبریک

وسایل مورد نیاز : وسایل نقاشی (مداد رنگی، گواش، پاستل و...) و کاردستی (کاغذ رنگی، مقوا، چسب، قیچی و...).

روش کار

- ۱- با یادآوری نحوه کشیدن دایره، مثلث و مربع روی مقوا، از دانش‌آموزان بخواهید این کار را انجام دهند. سپس با بریدن و تا زدن این شکل‌ها، کارت تبریک درست کنند.
- ۲- از آنها بپرسید : دوست دارید موضوع کارت تبریک‌هایتان چه باشد؟ بهار؟ نوروز؟ سفره هفت‌سین؟ یک یا چند تا از «سین»‌های هفت‌سین؟ یا چیزهای دیگر؟
- ۳- برای دانش‌آموزان توضیح دهید : کارت خود را به هر شکلی درست می‌کنید، پاکت آن را هم می‌توانید به همان شکل بسازید؛ فقط کمی بزرگ‌تر تا کارت در آن جا بگیرد.
- ۴- ممکن است آنها دلشان بخواهد کارت تبریک دایره شکل را توی پاکت چهارگوش بگذارند؛ انتخاب با آنهاست!
- ۵- پس از پایان فعالیت از دانش‌آموزان بپرسید : آیا می‌توانید به جای هفت تا «س»، هفت چیز دیگری را که نامشان با حروف دیگر آغاز می‌شود، بگذارید؟ دانش‌آموزان می‌توانند این فعالیت را با حروف مختلف تکرار کنند.
- ۶- در پایان از دانش‌آموزان بخواهید نمایشگاه کوچکی از آثار خود ترتیب دهند و درباره آنها با هم گفت‌وگو کنند.

کارت تبریک

عید نوروز

وسایل مورد نیاز : وسایل هفت سین، هر وسیله‌ای که بتوان در نمایش از آن استفاده کرد، وسایل نقاشی و کاردستی.
روش کار

زمان جشن پایان فصل، نزدیک عید نوروز است؛ روزی که خداوند لباسی نو به طبیعت می‌بخشد. شما می‌توانید برنامه‌های بهارانه جالبی آماده کنید. همان‌طور که خداوند به زمین، طبیعت و ما نعمت می‌بخشد، ما هم باید چیزهایی را برای هدیه دادن فراهم کنیم. فکر می‌کنید چه برنامه‌هایی می‌توانید داشته باشید؟ چه هدیه‌هایی می‌توانید آماده کنید؟ گروه‌ها به کمک شما و خانواده‌هایشان، می‌توانند نمایشگاه بگذارند، هفت‌سین بچینند، نمایش اجرا کنند، مهمان دعوت کنند و به استقبال بهار بروند. همچنین می‌توانند از کارت تبریک‌هایی که ساخته‌اید، به عنوان هدیه جشن فصل استفاده کنند. ممکن است بچه‌ها بخواهند در جشن فصل، نمایشی بهارانه اجرا کنند؟ در این صورت، خوب است ابتدا قصه‌ای بنویسند.

تهیه کارت تبریک

ساخت پاکت

فصل بهار

فعالیت اول: سیزدهم فروردین، روز طبیعت

مواد مورد نیاز: مقوا، وسایل نقاشی (مداد رنگی، گواش آب رنگ، پاستل و...)

روش کار

- ۱- از دانش آموزان بخواهید خاطره خود را از روز سیزدهم فروردین که روز رفتن به طبیعت است، بیان کنند. آنها را هدایت کنید تا در گروه‌های کاری خود تغییراتی را که در طبیعت ایجاد شده است، توصیف کنند.
- ۲- آنها ممکن است بگویند: در بیشتر جاها زمین سبز شده است، شکوفه‌ها درآمده‌اند، برگ‌ها جوانه زده‌اند، گل‌های وحشی شکفته‌اند، در خیلی جاها هوا آفتابی است، پرنده‌ها آواز می‌خوانند، جانوران از لانه‌هایشان بیرون می‌آیند، همه چیز زیر نور خورشید می‌درخشد و... .
- ۳- از دانش آموزان بخواهید به صدای طبیعت که شادمانه آواز می‌خواند، گوش بدهند؛ شاید بتوانند درباره آن قصه‌ای بنویسند. درباره جانوران که زمستانی سرد را پشت سر گذاشته‌اند، بچه‌هایشان که تازه به دنیا آمده‌اند و خیلی چیزهای دیگر؛ شاید هم دلشان بخواهد نقاشی آنها را بکشند.
- ۴- دانش آموزان ممکن است دوست داشته باشند یک نقاشی دسته‌جمعی بکشند. آنها می‌توانند در گروه‌های کاری خود یک مقوای بزرگ یا یک تکه پارچه کف کلاس قرار دهند و با مراجعه به خاطرات خود، یک سیزده به در دسته‌جمعی را نقاشی کنند.

روز طبیعت

فعالیت دوم : رنگ‌های بهاری

وسایل مورد نیاز : یک شاخه گل، وسایل نقاشی و کاردستی

روش کار

۱- برای انجام دادن این فعالیت می‌توانید دانش‌آموزان را به پارک یا حیاط مدرسه ببرید. از آنها بپرسید چه بوهایی را استشمام می‌کنند؛ بعد برایشان توضیح دهید که در بهار هوا پر از بوی گل است. باغچه‌ها پر از گل‌های رنگارنگ و طبیعت پر از رنگ‌های درخشان است. از دانش‌آموزان بپرسید: آیا بوی گل‌ها را حس می‌کنید؟ صدای پرندگان را می‌شنوید؟ گل‌های باغچه را می‌بینید؟ چه رنگی هستند؟

۲- با آنها درباره رنگ‌های بهاری گفت‌وگو کنید. «رنگ‌های بهاری کدام‌اند؟ در بهار چه رنگ‌هایی را بیشتر می‌بینیم»؟

۳- نظم و زیبایی‌هایی را که در پدیده‌های طبیعی و آثار خلقت خداوند وجود دارد، می‌توان در هر یک عناصر طبیعت به بچه‌ها نشان داد.

۴- اگر به هر دلیلی رفتن به خارج از کلاس مقدور نبود، از دانش‌آموزان بخواهید هر یک شاخه گلی به کلاس بیاورد و درباره آن با کودکان دیگر صحبت کند، مثلاً اسم گل را بگوید، چه رنگی است، چه بویی دارد و... .

۵- از هر دانش‌آموز بخواهید شکل گل خود را بکشد و با اگر هم دلش می‌خواهد باغچه گل را نقاشی کند!

۶- سپس دور گل یا باغچه گل را برش دهد و به کمک چسب آن را به تخته بچسباند. درباره نقاشی‌ها در کلاس صحبت کنید.

گل‌های بهاری

فعالیت سوم : شکل یابی

وسایل مورد نیاز : مواد طبیعی شامل انواع سنگ، برگ، شاخه و صدف یا گوش ماهی، وسایل کاردستی، وسایل

نقاشی

روش کار

۱- بهار فصل گردش است. برای دانش آموزان توضیح دهید : «روزهای تعطیل که با خانواده‌تان به گردش می‌روید، شاید چیزهای جالبی ببینید. مثلاً سنگی به شکل یک بزغاله کوچک، شاخه‌ای شبیه یک پرنده، برگی شبیه یک تمساح و ... می‌توانید چیزهایی را که به نظر شما شکل خاصی دارند، پیدا کنید و به کلاس بیاورید. به بچه‌ها بگویید : «شما این تجربه را در سال گذشته به دست آورده‌اید. حالا می‌توانید با استفاده از سنگ‌ها، صدف‌ها، شاخه‌ها و ... شکل موردنظر خود را بسازید. شاید دلتان بخواهد قسمت‌هایی از آنها را رنگ کنید تا شکلتان واضح‌تر شود».

۲- ببینید افراد گروه چه چیزهایی ساخته‌اند. از آنها بخواهید دست ساخته‌هایشان را روی میزها بچینند؛ آیا می‌توانند به کمک آنها یک قصه بنویسند؟ شاید هم دلشان بخواهد این قصه را کامل کنند. قصه سنگی که شکل یک بزغاله است! «آن شب، اولین شبی بود که بزغاله سنگی، از سنگ‌های کنار رودخانه دور شده بود. دلش برای شُرشر آب رودخانه، برای درخت‌های کنار آب، برای ماهی کوچولوها که زیر سنگ‌ها پنهان می‌شدند، تنگ شده بود. بچه‌ای که او را پیدا کرده بود، برایش دو شاخ کوچک و چشم گذاشته بود. او از شکل و قیافه تازه‌اش خوشش می‌آمد و...»
قصه که تمام شد، هر یک از دانش آموزان می‌تواند نقاشی‌های آن را هم بکشد.

شکل یابی

فعالیت چهارم : کتاب بسازیم

وسایل مورد نیاز : وسایل نقاشی و کاردستی
روش کار

نزدیک پایان سال تحصیلی است. حالا دانش آموزان شما می توانند خوب و راحت کتاب بخوانند؛ شاید هم دلشان بخواهد یک کتاب بسازند. در این صورت، همه گروه‌ها می توانند یک کتاب کوچک درست کنند یا همه گروه‌های کوچک کلاس، یک گروه بزرگ بشوند و با هم یک کتاب بزرگ بسازند. (هر کس می تواند در یک یا دو صفحه کاغذ، داستانی بنویسد و نقاشی آن را هم بکشد. از مجموعه این کاغذها می توان یک کتاب واحد درست کرد).

از دانش آموزان بخواهید در این باره فکر کنند که در کتابشان چه چیزهایی می توانند بنویسند و چه نقاشی‌هایی می توانند بکشند؟

آنها می توانند در جشن پایان سال، کتاب‌های کوچک و بزرگشان را به نمایش بگذارند و چندتا از آنها را برای مهمان‌ها بخوانند.

کتاب سازی

کتاب سازی

فعالیت پنجم : سفری که می‌رویم

وسایل مورد نیاز : وسایل مورد نیاز برای کاردستی و نقاشی
روش کار

بیشتر خانواده‌ها در پایان سال تحصیلی به سفر می‌روند. بعضی‌ها به شهری می‌روند که در آن خویشاوندی دارند. بعضی هم به گردش می‌روند.

۱- دانش‌آموزان را به گروه‌های کاری تقسیم کنید و از آنها بخواهید، هر گروه جایی را برای سفر دسته‌جمعی خیالی خود انتخاب کنند.

۲- هر گروه که به سفر می‌رود، ماجرای خودش را دارد و خوب است قصه خودش را بنویسد و نمایش آن را اجرا کند.

۳- از گروه‌ها بخواهید که یک پارچه یا مقوای بزرگ را به شکل پرده نقاشی درآورند. پرده، زمینه کار شما است. به آنها بگویید : «می‌توانید با هم آن را به شکل دریا رنگ کنید. شاید هم دلتان بخواهد دشتی سرسبز را نقاشی کنید که جاده‌ای از وسط آن می‌گذرد. بعد، هر چیزی را که فکر می‌کنید در دریا یا دشت هست، درست کنید و پشت آن چوب کوچکی بچسبانید».

۴- دانش‌آموزان می‌توانند پرده را از دو طرف به جایی وصل کنند یا دو نفری مقوا را نگه دارند. بعد، هر گروه یک یا دو نفر را انتخاب کند، آن دو نفر پشت پرده بروند و ساخته‌هایشان را روی زمینه حرکت دهند و نمایش خود را اجرا کنند.

سفری به طبیعت

